

**Лядов Антон,**  
*Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого,  
аспірант кафедри фінансового права*

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У ПЕРЕХІДНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Спроможність держави досягти якомога вищого ступеню свого розвитку багато в чому залежить від рівня правосвідомості та правової культури як окремо взятої людини, так і суспільства загалом. Цей рівень, в першу чергу, підтримується належним механізмом правового виховання як діяльності держави із соціального управління населенням з метою формування у нього необхідного рівня правової свідомості та правової культури. Правовому вихованню відводиться особливе місце в процесі демократичного транзиту, який має на меті подолати інститути попереднього тоталітарного режиму та встановити розгалужену систему демократичних інститутів громадянського суспільства. Як вдало зазначає О.Г. Данильян, здійснюючи важку трансформацію від тоталітаризму до

демократії, пострадянські країни мають своїм завданням ліквідувати прояви тоталітарної правосвідомості та правової культури, замінивши їх на демократичні [1, с. 27]. А тому, не буде зайвим розглянути особливості правового виховання у перехідному суспільстві.

Правове виховання у перехідному суспільстві є складним і суперечливим процесом, що підтверджується постійним протистоянням між створенням міцного громадянського суспільства, в якому діють справедливі і шляхетні закони та існуванням негативних чинників (правовий нігілізм, правовий конформізм, корупція і т.д.), які перешкоджають досягненню належного рівня правосвідомості та правової культури. Визначивши головні причини, які мають вплив на формування правової свідомості та правової культури, отримаємо можливість окреслити основні завдання і найефективніші шляхи правового виховання в транзитивному суспільстві, в тому числі і в Україні.

Загалом можна виділити три головні групи чинників, які впливають на формування правової свідомості та правової культури: історичні, національно-психологічні та трансформаційні.

Перша група характеризується існуванням негативного досвіду попереднього тоталітарного режиму, який маючи «всеосяжну ідеологію, монолітну масову партію як носія цієї ідеології і сучасну машину влади над всіма сферами суспільного життя, вождя, який має харизматичні здібності, апарат безперервного масового терору» [1, с. 29], протягом десятиліть пригнічував розвиток правового виховання. Наміри щодо руйнування будь-якої різноманітності, заохочення одноманітності різних сфер суспільного життя, нехтування діалектичною протилежністю, абсолютизації ідеології, розвитку монополії на істину, антиправового характеру правової свідомості та правової культури, їх політизування мали своїм наслідком поширення безініціативності населення з існуванням подвійної моралі та звички очікувати, що всі проблеми будуть вирішені всесильним вождем.

Процес формування правосвідомості і правової культури залежить від особливостей національного характеру, який можна віднести до національно-психологічних чинників, які впливають на правове виховання в перехідному суспільстві. Необхідно погодитися з дослідниками, які справедливо вказують на наявність діалектичної природи взаємодії національного характеру та рівня правосвідомості і правової культури, що головним чином проявляється в прямій залежності національного характеру від стану розвитку суспільства з одного боку та впливі національного характеру на соціальне буття та усі його складники – з іншого [2, с. 148].

Організованість та спроможність реагувати належним чином на зовнішні умови, які є переважно перманентними, визначають здатність будь-яких громадських та державних структур продуктивно здійснювати свою діяльність, а принципи системної організації й ефективного

управління впливають на досягнення цілей правового виховання в транзитивному суспільстві, в тому числі і в Україні [3, с. 112]. Відповідно, зруйнована тоталітарним режимом система правового виховання перестас виконувати головну свою функцію – формування відповідного рівня правової свідомості і правової культури, а також необхідної поведінки громадян, і, як наслідок, в Україні стрімкими темпами збільшується рівень правового нігілізму, правового конформізму, абсентеїзму, злочинності, корупції і т.д. Цьому процесу сприяє третя група чинників, які іменуються трансформаційними, сутність яких проявляється в конфронтації застарілих тоталітарних та прогресивних правових норм.

Окрім названих причин, додаткової уваги заслуговують й інші, такі як відсутність державної політики у сфері правового виховання; неможливість державних інститутів належним чином організувати правове виховання; слабка підготовка кадрів з правового виховання, тощо. У зв'язку з цим, правове виховання у перехідному суспільстві можна охарактеризувати як складне і суперечливе явище, яке піддається постійному впливу, вираженому в різного роду чинниках.

#### Література:

1. Данильян О. Г. Тоталітарна правосвідомість і правова культура та їх характерні ознаки / О. Г. Данильян // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук пр. / Акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Харків : Право, 2007. – Вип. 14. – С. 27–35.
2. Данильян О. Г. Деякі причини, що впливають на формування правової культури в перехідному суспільстві / О. Г. Данильян // Проблеми законності: респ. міжвід. наук. зб. – Харків, 2004. – Вип. 68. – С. 145-153.
3. Данильян О. Г. Особливості організації та управління правовим вихованням у перехідному суспільстві / О. Г. Данильян // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2012. – № 3 (13). – С. 112–117.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

# **ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО**

Тези доповідей  
XV Міжнародної наукової конференції  
аспірантів та студентів  
(23 травня 2019 року)

Харків  
«Право»  
2019

УДК 340.12

Ф56

### Організаційний комітет:

*Голова* – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

*Члени:* О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

*Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції*

**Філософія і право** : тези доп. XV Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (23 трав. 2019 р.). – Харків : Право, 2019. – 406 с.

ISBN 978-966-937-721-0

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XV Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

**УДК 340.12**

*Адреса редакційної колегії:*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-721-0